

Juan Pablo Stegmann Ph.D.

University of Maryland University College, USA

Jak realizm generuje liderów w społeczeństwie

Realistyczna epistemologia informuje jednostkę i wspólnotę o roli liderów w społeczeństwie

Realizm jest to pogląd, według którego rzeczy są obiektywnie realne, bytowo niezależne od naszego postrzegania, rozumu, przekonania. W tym sensie, realizm obejmuje epistemologię i ontologię. Pod względem epistemologicznym istnieje wiele realizmów, stąd skupimy się na następujących filozofach.

Platon przedstawił realizm oparty na idealizmie. Jego pojęcie idei, uniwersalnych form, uniwersalnych prawd, było odpowiedzią na nieustanną zmianę u Heraklita i brak zmiany u Parmenidesa: „Po szczeblach drabiny sięgającej nieba – jak czytamy we wstępie do *Uczty* Platona – przechodzimy od obrazów widzialnego piękna, od hipotez nauk matematycznych, które nie są jeszcze oparte na idei dobra, przez konkret do abstraktu, i, różnymi drogami docierając, stajemy przed wizją tego, co tym samym wieczne”¹; można też przejąć różnorodność idei bez szkody dla istnienia uniwersalnej prawdy.

W przeciwieństwie do Platona, Arystoteles zaproponował realizm oparty na empiryzmie. Arystoteles² i Tomasz z Akwinu uważali, że wiedza wymaga zarówno zmysłów, jak i rozumu: nasze władze zmysłowe postrzegają przedmiot, rzecz, konkret, natomiast nasz intelekt

¹ Plato, *Symposium*.

² Aristotle, *Metaphysics*. Book I. Introduction. History of metaphysical inquiry. 6.

ujmuje to, co powszechne, ideę, formę, istotę, na podstawie materiału przedstawionemu mu przez zmysły.

Ważnymi wyznacznikami realizmu są medytacja i kontemplacja. Wayne Teasdale³ pokazuje, jak medytacja nadaje kształt całemu życiu, pomaga osobie odnaleźć jej prawdziwe „ja”, tworzyć moralność opartą na miłości i współczuciu, uwolnić ją od fałszywego „ja”, uzdolnić do miłości innych i do zjednoczenia z ludzkością i ze stworzeniem, rozwijać mądrość i wrażliwość. Kenneth Leech⁴, z kolei, prezentuje wartościowe podejście do medytacji i funkcji liderów w społeczeństwie: medytacja prowadzi do jasnych wizji i poglądów, sięga wzrokiem pod powierzchnię wydarzeń i ponad to, co najbliższe.

Człowiekiem mądrym jest ten, kto zna przyczyny i zasady całego wszechświata. Mądrość ma związek z pierwszymi przyczynami. Znajomość powszechników oznacza w pewnym sensie znajomość wszystkich rzeczy.

Cornelio Fabro łączy oba poglądy realistyczne, wprowadzając pogląd fenomenologiczny. Zdaniem Fabro⁵, percepcja jest w stanie uchwycić cały przedmiot złożony z wielu części, bądź też wiele przedmiotów będących częściami całej dziedziny, i jest w stanie ująć jego cechy, ich porządek i organizację: „jest to najprostsza hipoteza, stopniowo przechodząca od rozproszonych i nieistotnych danych elementarnych ku całości wyposażonej w strukturę i mającej znaczenie”⁶. Współczesna fenomenologia wzbogaca realizm. Edmund Husserl⁷ podkreśla centralne miejsce „świadomości”, będącej świadomością czegoś, i emotywnych uczuć, przez nią wygenerowanych. Peter Redpath⁸ doprecyzowuje te pojęcia z perspektywy fenomenologicznej, pokazując to, w jaki sposób,

³ W. Teasdale, *Dalai Lama. The mystic Heart. Discovering a Universal Spirituality in the World's Religions*, New World Library 2001.

⁴ K. Leech, *Soul friend*, Morehouse Publishing 2001.

⁵ C. Fabro, *L' anima. Introduzione al problema dell' uomo*, Editrice del Verbo Incarnato, 2005.

⁶ C. Fabro, *Percezione e pensiero*, Opera completa third edition, 2008.

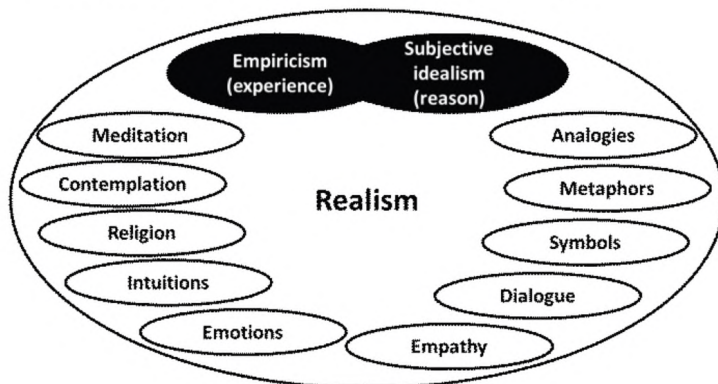
⁷ E. Husserl, *Logical Investigations*. 1900-1901.

⁸ P.A. Redpath, *A not-so-elementary Christian Metaphysics*. Adler-Aquinas Institute Special Series volumes I and II. En Route books and media, 2015. *The moral psychology of St. Thomas Aquinas*. Adler-Aquinas Institute Special Series volume III, 2016.

poprzez sieć komunikacyjną, opierającą się na semiotyce (symbolach), budujemy wiedzę, którą realizm nazywa rodzajem, wiedzą uniwersalną.

Poniższy diagram Venna przedstawia syntezę powyższych uwag, ukazując jak realistyczna epistemologia czerpie z różnych mechanizmów budowania wiedzy:

Sources of knowledge of the three epistemologies

Jaki wpływ na liderów społecznych ma epistemologia realistyczna?

Howard Gardner⁹, jeden z najbardziej renomowanych myślicieli współczesnych w dziedzinie zarządzania, pokazuje, w jaki sposób bogatsza wiedza pomaga kierować ludźmi. Na przykładzie opowiadań o liderach, którzy zmienili świat, pokazuje on, w jaki sposób liderzy są w stanie rozwijać w sobie „różne inteligencje”, w tym także umiejętność komunikowania się i przekonywania innych. Koncentrując się na ich zdolności do oddziaływania społecznego, Gardner mówi o tym, w jaki sposób lider musi utrzymywać kontakt z własnym umysłem, myślami, wartościami, strategiami; lider bowiem musi mieć silne relacje ze wspólnotą, musi mieć zawsze coś do powiedzenia i posiadać cnoty, którymi może się posłużyć.

⁹ H. Gardner, *Leading minds*. Harper Collins. 1996. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, Basic Books Publisher, 2011.

Daniel Goleman¹⁰, inny renomowany uczony zajmujący się zarządzaniem, dochodzi do podobnych wniosków, pokazując, że bycie liderem wymaga bogatych kompetencji w budowaniu wiedzy, które nazywa „kompetencjami inteligencji emocjonalnej” i do których zalicza samoświadomość, świadomość społeczną, empatię, umiejętność łączenia inteligencji i emocji, które wywierają „pozytywny wpływ na doskonałość osobistą i organizacyjną”. Podstawowy więc warunek bycia liderem społecznym jest następujący: należy osiąść umiejętność poznawania całej rzeczywistości, tworzenia wizji, motywacji, pasji, angażujących całą wspólnotę, całą rzeczywistość.

Realizm generuje metafizykę, tworząc wizję i motywację do bycia liderem społecznym

Metafizyka wyjaśnia, dlaczego coś się zdarza, wskazując na przyczyny, które prowadzą do odkrycia pierwszej przyczyny, pierwszego poruszczenia, doskonałego bytu odpowiedzialnego za istnienie i doskonałość wszystkich stworzeń, a także tłumaczy, w jaki sposób naczelnym byt „partycypuje” w stworzeniach poprzez swoje doskonałości.

Partycypacja u Platona: „wielu” (stworzenia) ma wspólne formy; związek pomiędzy realiami zmysłowymi a uniwersalnymi ideami prowadzi do transcendentaliów: dobra, piękna, prawdy, miłości; stworzenia uczestniczą w nich, promując wspólną wizję, która sprzyja funkcji lidera społecznego. Partycypacja u Arystotelesa: Jeden (pierwsza przyczyna, naczelnym byt) jest celową przyczyną ograniczonych doskonałości pozostałych bytów, którym udziela swojej doskonałości w różnym stopniu. Dlatego też Jeden jest motorem bycia liderem w społeczeństwie.

Zdaniem Fabro¹¹, pojęcie „partycypacji” pomaga zintegrować Platonską partycypację, opartą na posiadaniu wspólnych form przez

¹⁰ D. Goleman, *Leadership: The Power of Emotional Intelligence*. More Than Sound Publisher. 2013. Emotional Intelligence. Why It Can Matter More Than IQ. Bantam. 2006.

¹¹ C. Fabro, *La nozione metafisica di partecipazione Secondo Santo Tomasso d' Aquino*. EDIVI. 1953

„wielu”, z Arystotelesowską partycypacją, według której konkretna forma znajduje się w realnym świecie i cechuje się wyższym lub niższym stopniem doskonałości, większą lub mniejszą pełnią, a byt doskonały, będący celową przyczyną ograniczonej doskonałości istniejących stworzeń, w różnym stopniu udziela im swojej doskonałości.

„Partycypacja” staje się kręgosłupem społecznego liderowania. Partycypacja u Akwinaty, dotycząca stopni doskonałości różnych stworzeń, od mniej do bardziej doskonałych, prowadzi do odkrywania wyższych poziomów doskonałości, istnienia porządku lub planu dla stworzenia, który wzbogaca osobistą mądrość, będącą źródłem indywidualnego i społecznego kierowania ludźmi. Innymi słowy, partycypacja tworzy wizję i wartości, będące fundamentem wspólnoty, jest źródłem energii i motywacji do budowania lepszego świata, doskonałością ludzkiego życia i realizacją szczęścia, ostatecznym dobrem, które integruje osoby i wspólnoty, skutkiem czego każda osoba i wspólnota staje się społecznym liderem, sprawcą zmian, a nawet przywódcą wszystkich.

Realizm tworzy relację z bytem naczelnym, pierwszym liderem społecznym

Emmanuel Levinas¹² przedstawił relację z Bogiem, osobisty kontakt z boskim obliczem, wsłuchiwanie się w Boże słowo, prowadzące nas do głębszego zrozumienia rzeczywistości Boga i odkrycia kim jesteśmy, wprowadzając *Pismo Święte* do naszego świata i promując w nim Boże przywództwo.

Kees Waaijman¹³ opisuje transformację w lidera społecznego poprzez relację z Bogiem: 1) Jesteśmy stworzeni na obraz Boga, który ma wpływ na nasze codzienne życie, nasze rodziny, naszą pracę, nasze postępowanie w Jego obecności, nasz udział w Jego planach. 2) Reprezentujemy Boga na tym świecie, jesteśmy ucieleśnieniem

¹² E. Levinas, *Beyond the Verse: Talmudic Readings and Lectures*.

¹³ K. Waaijman, *Espiritualidad. Formas, fundamentos y métodos*. Ediciones Sígueme, 2011.

Jego woli, Jego miłości, współczucia i sprawiedliwości, stajemy się Jego posłańcami, podzielamy Jego troski i pragnienia, pracujemy, by ustanowić Jego królestwo. 3) On jest naszym Mistrzem, my stajemy się Jego uczniami, uczymy się Jego mądrości, a On kształtuje nasze myśli, słowa i serca, daje nam intuicje i inteligencję dla rozeznania tego, co dobre, i tego, co złe, a po to, by zrozumieć Jego dzieła, Jego stworzenie, patrzymy na rzeczywistość Jego oczami. 4) Nasz udział w przymierzu między Bogiem i jego ludem.

Św. Augustyn¹⁴ uważał, że dzięki doświadczeniu poznajemy świat stworzony przez Boga, a idąc za Platonem, że możemy poznać prawdę oświeconą lub objawioną przez Boga, że odkrywamy prawdę w boskim umyśle. Boska iluminacja daje pewność naszemu ograniczonemu poznaniu. Zdaniem Augustyna, ludzkie poznanie jest niemożliwe, jeżeli Bóg nie oświeci naszych umysłów i nie uczyni w nich mieszkania dla siebie.

Etienne Gilson¹⁵ pisze, że św. Franciszek nauczył Bonawenturę, w jaki sposób kontemplacja jest kanałem umożliwiającym samoobjawienie się Boga, pierwszym źródłem, z którego pochodzą wszystkie symbole: „żyć w stałym kontakcie z obecnością Boga, w swego rodzaju przyzwyczajeniu do Boga”. Duchowość Franciszka przeniknęła *Iluminację* Bonawentury – boskie idee wzorcze, kształtujące stworzenie, wymagają boskiego oświecenia, by uchwycić prawdy wieczne, Bożego światła, by osiągnąć pokój, „najwyższe dobro, które obiecał nasz Pan zanim opuścił ziemię”. Bonawentura¹⁶ wierzył w naukę afektywną, opartą nie na dowodach intelektualnych, w które wierzył Tomasz z Akwinu, lecz na osobistej relacji z Bogiem jako źródłem wszelkiej wiedzy; stąd emocje kształtują wiedzę.

Romano Guardini podąża za intuicjami św. Augustyna i Bonawentury na temat Bożego samoobjawienia, iluminacji: Bóg oświeca nas, nasze poznanie, jest gwarantem integralnego obrazu człowieka; osobista relacja z Chrystusem daje „*weltanschauung*, intuicję, wizję,

¹⁴ St Augustine, *City of God* (Book 11, Chapter 3, 2, Chapter 3, 4).

¹⁵ E. Gilson, *The philosophy of St. Bonaventure*. Published by St. Anthony Guild Press, Paterson, N. J. Distributed by Desclee Co., Paris, Tournai, New York, Rome, 1965.

¹⁶ Bonaventure, *Itinerarium mentis in deum*.

kontemplację” rzeczywistości uniwersalnej, kontemplacyjny obraz obejmujący całość człowieka, prymat miłości nad poznaniem, filozofię opartą na miłości, Trójcę jako wzór dla jednostki jako części wspólnoty; Bóg promieniuje miłością do stworzeń i człowieka, człowiek emanuje miłością do stworzeń i Boga: „1) Objawienie etyczne, Przymierze 10-ciu przykazań: ‘Jeśli Mnie miłujecie, zachowujcie Moje przykazania’; 2) Objawienie prawdy, temat *Sumy teologicznej* Tomasza z Akwinu, poznawczo-informacyjny model słów Boga; 3) Objawienie w ludzkiej świadomości, samoświadomości, subiektywny obraz objawienia oparty na osobistym poznaniu fenomenologicznym; 4) Objawienie w międzyludzkiem spotkaniu z Bogiem, w dialogu, w relacji dwojga ludzi złączonych miłością”¹⁷.

Ratzinger, idąc za Bonawenturą i Guardinim, przedstawia szczegółowy obraz społecznego lidera: to, jak objawienie daje zrozumienie ludzkiej historii, jak wchodzi w interakcję z historią ludzkiej miłości jako jej napędowa siła prowadząca do pełni prawdy i zbawienia dusz, ze zdolnością i pragnieniem każdej osoby ludzkiej do bycia w relacji z Bogiem i z ludźmi w miłosnych interakcjach, w dramacie wspólnoty.

Waaijmann opisuje duchowość, odgrywającą różne role w życiu liderów społecznych na przestrzeni dziejów, pisze o nonkonformistach, buntownikach, ruchach rewolucyjnych, które sprzeciwiały się establishmentom, pisze o duchowości proroków występujących przeciw królom i członkom narodu wybranego, o duchowości Mojżesza sprzeciwiającego się faraonowi, duchowości Buddy, duchowości ojców pustyni porzucających „świat”, duchowości świętych, np. św. Franciszka z Asyżu czy Joanny d’Arc, o liberalnych ruchach latynoamerykańskich, ruchu wyzwolenia Czarnych, o feministkach.

Relacja z Trójosobowym Bogiem jest wyraźnym źródłem liderów społecznych: Dekalog i Błogosławieństwa wskazują na wartość trynitarną wspólnoty, wzajemną miłość i miłość do stworzenia. Św. Augustyn¹⁸, św. Tomasz z Akwinu i św. Wiktor¹⁹ przedstawili psy-

¹⁷ R.A. Krieg, *Romano Guardini, a precursor of Vatican II*, University of Notre Dame Press, Indiana, 1997.

¹⁸ Saint Augustine, *On the Trinity*.

¹⁹ St. Victor, *De Trinitate*.

chologiczny obraz Trójcy Świętej, a w Niej kontemplatywnego Boga Ojca, Boga, który jest świadomy, który wie, kocha, pamięta i rozumie. Rahner²⁰ przedstawia Trójcę jako centrum zbawienia, jako Boga misyjnego: „Psychologiczna teoria Trójcy pomija doświadczenie w ekonomii zbawienia (...) oblicze Boga, który zwraca się ku nam w tym samoudzielaniu się przez łaskę i chwałę, przez trynitarną naturę tego spotkania”.

Samoobjawienie Boga jest centralnym elementem realizmu, naszego poznania, które tworzy wartości, przemieniające jednostki i wspólnoty w społecznych liderów. Przedstawia kompletną drogę społecznego lidera: zdobywając mądrość, budując wartości i relacje, nasze decyzje stają się częścią procesu stwarzania, procesu transformacji, przybliżania wszystkiego do Boga, który nas oświeca, wzmacnia, wpływa na skutki naszego działania, tak że możemy aktywnie uczestniczyć w społecznym liderowaniu Boga.

Realizm pomaga odkryć wartości służące liderom społecznym

Według Maxa Schelera²¹, kiedy wchodzimy w interakcję z rzeczywistością, z naszym własnym „ja”, z konkretnym przedmiotem, z inną osobą, pamięcią, wyobraźnią, wówczas to wszystko jawi się nam poprzez zjawiska. Zjawiska, które postrzegamy, generują w nas wartości, uczucia zmysłowe, emocjonalne i duchowe. Dzieje się tak, ponieważ takie zjawiska przynoszą nam wartości, pozytywne lub negatywne. Arystoteles uważał, że wyższe wartości prowadzą jednostkę i wspólnotę ku rozwijaniu cnót, które mają wpływ na szczęście innych ludzi.

Max Scheler²² i Nicolai Hartmann²³ są autorami hierarchii wartości, opartej na uczuciach, które je generują:

²⁰ K. Rahner, *Remarks on the dogmatic treatise "De Trinitate". Theological investigations*, Darton, Longman and Todd, 1966.

²¹ M. Scheler, *The Nature of Sympathy*, 1970.

²² M. Scheler, *Formalism in Ethics and Non-Formal Ethics of Values: A new attempt toward the foundation of an ethical personalism* 1973.

²³ N. Hartmann, *Ethics*, 1932.

1. Wartości zmysłowe / użyteczne, najniższy stopień wartości, oparte na uczuciach zmysłowych. Odzwierciedla je etyka utylitarystyczna (tu: przyjemność lub ból), podstawa współczesnej ekonomii. Nie prowadzą one do uniwersalnych wartości, lecz do poważnego relatywizmu, radykalnego indywidualizmu. Nie pomagają więc budować społecznej tkanki, wspólnoty.

2. Wartości witalne, życiowe, godziwe – niegodziwe. Są odczuwalne przez całą osobę: dobrostan, siła, zdrowie, zmęczenie, witalność, starzenie się, lęk przed śmiercią, bohaterstwo, szlachetność, itp. Całe kultury mogą podzielać dane wartości życiowe, generując w ten sposób pewien stopień ich uniwersalności, przynajmniej w stosunku części z nich.

3. Wartości danej jaźni, oparte na uczuciach psychicznych: duma lub wstyd, radość lub melancholia, żal, smutek. Mogą wywoływać takie stany, jak: radość, rozkosz, niechęć, aprobata, dezaprobata, szacunek, pogarda, odwet, sympatia, melancholia.

4. Wartości duchowe, oparte na uczuciach danej osoby, są to wartości religijne (święte – nieświęte), moralne (sprawiedliwe – niesprawiedliwe, dobre – złe), estetyczne (piękne – brzydkie), a także wartości wiedzy i prawdy, piękna i brzydoty, wiary i niewiary, lęku, pokory, skruchy, kultu. Dla obrony tych wartości, ludzie byliby gotowi oddać życie.

Wartości pomagają rozwinąć daną osobowość, zbudować poczucie własnej wartości, umiejętność bycia w kontakcie z własnymi ograniczeniami z pokorą i uczciwością. Wartości generują pozytywne nastawienie i uczucia, właściwe zrozumienie rzeczywistości, życie z pozytywnym nastawieniem, emocjonalne zdrowie, które prowadzi do szczęścia.

Wartości pomagają kochać innych, rozwijać silniejsze relacje z nimi; dzięki interakcjom opartym na miłości, łączymy się z ich uczuciami, emocjami, z ich prawdziwym „ja”, z ich tożsamością, z ich wartością jako jednostkami; dzielimy się wartościami, budujemy „sympatię” z innymi, czujemy to samo, co oni, podzielamy ich szczęście i ich ból. Sympatia jest załącznikiem wspólnoty, w której odczuwamy wzajemne relacje, miłość, współczucie, odpowiedzialność, solidarność, które stają się kręgosłupem moralnego postępowania.

Wartości pomagają rozwijać cnoty i postawy, takie jak hojność, uprzejmość, współczucie, czułość, pojednanie, chęć niesienia pomocy innym, dawanie im wolności, otwartość na przyjmowanie uczuć, opiekowanie się słabszymi, chorymi, bezbronnymi, a nawet wybór zawodu tak, aby całe życie poświęcić pomocy wspólnocie, bezbronnym; nasze szczęście bowiem nie jest kompletne, jeśli – tworząc porządek społeczny – nie uwzględniamy szczęścia innych.

Wartości wspierają procesy transformacji, promują miłość, współczucie, motywację, rozeznanie, dojrzałość, emocje, relacje, komunikację, równość społeczną, współpracę, dobro wspólne, solidarność. Wartości pomagają odkryć i docenić to, co dobre, prawdziwe, piękne; uzdalniają do podziwiania i kochania stworzeń; pomagają żyć w teraźniejszości, odwracać się od negatywnych myśli o przeszłości i od niepokoju o przyszłość, który nie dostrzega piękna obecnego czasu; albowiem pokój i harmonia prowadzą do szczęścia.

Wartości są siłą napędową społecznych liderów: uczą mądrości i rozeznania, są kryteriami w podejmowaniu decyzji, podkreślają rolę duchowości i humanizmu jako najwyższych wartości, prowadzących do pozytywnej transformacji społecznej i porządku na świecie.

Realizm dokonujący transformacji jednostki w społecznego lidera

Według Arystotelesa, najwyższym dobrem człowieka jest szczęście; jest ono głównym celem każdego z nas, a każde inne dobro jest tylko środkiem prowadzącym do szczęścia. A ponieważ kontemplacja jest aktem najbardziej ludzkim, największe szczęście pochodzi od cnot kontemplacyjnych, od dążenia do mądrości jako aktu najczystszego i najbardziej trwałego.

Szczęście domaga się kontemplacji. Jak wyjaśnia Redpath²⁴: według Arystotelesa i Tomasza z Akwinu, szczęście polega na „kontemplacyjnym działaniu, które zadowala całą osobę, a nie tylko ludzką

²⁴ P.A. Redpath, *A not-so-elementary Christian Metaphysics. Adler-Aquinas Institute Special Series volumes I and II*. En Route books and media, 2015.

duszę – jest doskonałością duszy przenikającej ciało, polegającą na doskonałym oglądzie istoty Boga. Jako takie, jest ono najintensywniej przyjemne, satysfakcjonujące i długotrwałe. Św. Tomasz utrzymuje, że filozoficzna kontemplacja mądrości jest najwspanialszym ze wszystkich cnotliwych zachowań, ponieważ jest najbardziej czysta i trwała”.

Reginald Garrigou-Lagrange²⁵ pokazuje w jaki sposób medytacja i kontemplacja prowadzą do szczęścia: medytacja jest doświadczeniem duszy otwartej na rzeczywistość duchową, na podziw i uczucie, jakie wzbudza rzeczywistość; kontemplacja z kolei jest Bożym natchnieniem, duchową łaską, natchnioną wiedzą i miłością, przemianą człowieka, głęboką pokorą, nieustanną modlitwą, cnotą, miłością, nadzieją, wiarą, zjednoczeniem z Bogiem.

Według Kees Waaijman²⁶, duchowość przemienia nasze życie, zmienia osobiste postawy, pomaga pozbyć się złych nawyków, uleczyć z nałogów, oczyścić intencje, pozbyć się nieuporządkowanych namiętności, rozwinąć osobiste cnoty; kluczowym aspektem jest poznanie przyczyn cierpienia, bólu, lęku (tj. przemocy, kłamstwa, nieuczciwości, chciwości, wybujałej seksualności), i ich wykorzenienie, które prowadzi do zdrowego, spokojnego, otwartego stylu życia.

Thomas Merton²⁷, Thomas Keating, William Meninger²⁸ i Basil Pennington²⁹, cysterscy mnisi, spotkali się z praktyką medytacji i kontemplacji buddyizmu Zen i hinduizmu. Jak mówi Keating³⁰, wielu katolików cechuje niechęć do legalizmu i moralizmu, z którymi spotkali się w swoich parafiach i podczas edukacji; natomiast medytacja i kontemplacja prowadzą do uzdrowienia uczuć, do tego, co nazywa on rozładowaniem tego, co nieuświadomione; musimy zatem przejść

²⁵ R. Garrigou-Lagrange O.P., *Christian perfection and contemplation, according to St. Thomas Aquinas and St. John of the Cross*. Tan books and publishers, inc. Rockford, Illinois, 2003.

²⁶ K. Waaijman, *Espiritualidad. Formas, fundamentos y métodos*. Ediciones Sígueme, 2011.

²⁷ T. Merton, *Zen and the birds of appetite*. New Directions, New York, 1968.

²⁸ W. Meninger, *The loving search for God. The Continuum International Publishing Group*, New York, 1994.

²⁹ B. Pennington, *Centering Prayer*. Image Books Doubleday, New York, 2001.

³⁰ T. Keating, *The Heart of the World. Crossroad Publishing Company*, New York, 1999.

od aktów zewnętrznych, od Boga, który nas wynagradza lub karze, do praktykowania miłości Boga tu i teraz.

Zdaniem Jamesa Arraja³¹, przejście od medytacji do natchnionej kontemplacji jest podróżą ku poznaniu i umiłowaniu Boga. Zaczyna się ona zwykle od refleksyjnej modlitwy, wchodzenia w spokojne poznanie miłującej obecności Boga. Jednak podróż jest bezowocna, sucha, trudna do dostrzeżenia, podczas której Bóg powoli przejmuje kontrolę, ale my nie zdajemy sobie z tego sprawy. Jest to proces oczyszczenia naszych zmysłów, naszych słabości, ograniczeń, naszego wzrastania w pokorze, spokoju; początkowo jest to proces bolesny, jednak prowadzi do głębszego miłującego poznania, pokoju, ustronnego odświeżenia. Oznacza to, że cierpienie, pustynia, staje się częścią naszych osobistych duchowych podróży.

Jak stwierdza Paul Robb³², Biblia opisuje podróże duchowe, osobistą i wspólnotową przemianę w społecznego lidera: Abraham, który zgadza się poświęcić życie swego jedyne go syna, Izaak ze swoim wygnaniem i nędzą, Józef w egipskim więzieniu, życie Mojżesza na pustyni, udręki i cierpienia proroków, 40 dni Jezusa na pustyni, jego męka i śmierć. Wszyscy musimy odbyć swoje własne podróże, swoje pustynie, udręki, ograniczenia, po to, by dowiedzieć się, kim naprawdę jesteśmy.

Patrick McDonald³³ wyjaśnia, jak radzić sobie z trudnościami w życiu; cały opis jest ceną podróżą fenomenologiczną: osobista autentyczność, umiejętność słuchania innych, podejmowanie ryzyka, akceptowanie osobistych ograniczeń, nauka jak żyć z paradoksem.

Wiktor Frankl³⁴ przedstawił głęboki wgląd w sens cierpienia: „W pewnym sensie cierpienie przestaje być cierpieniem w chwili, gdy

³¹ J. Arraj, *From Saint John of the Cross to us. The story of a 400 year long misunderstanding and what it means for the future of Christian mysticism*. Inner growth books, 1999.

³² P. Robb, *Studies in the spirituality of Jesuits. American Assistance Seminar on Jesuit Sprituality*, 1982.

³³ P. McDonald, *Bedrock elements of spiritual growth. Jesuit Educational Center for Human development*, 1996.

³⁴ V.E. Frankl, *Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy*. Washington Square Press Publication of Pocket Books, a division of Simon & Schuster Inc. New York, NY 1959, p. 135.

znajdzie sens, taki jak sens ofiary”. „To, czego człowiek potrzebuje, to nie stan bez napięcia, lecz raczej dążenie i walka o wartościowy cel, dobrowolnie wybrane zadanie”.

Peter Kreeft³⁵ łączy cierpienia z trzema rodzajami zła: dysharmonią lub alienacją między nami a światem, śmiercią i grzechem. Przytacza różne interpretacje i odpowiedzi, pochodzące od filozofów, artystów, proroków, świętych i od Jezusa. Wszystkie one mówią o tym, że realizm i duchowość pomagają znaleźć sens cierpienia, jako doświadczenia przemieniającego.

Zdaniem Beldena Lane, prezbiteriańskiego profesora teologii na Uniwersytecie St. Louis, „pustynia jest cudownym laboratorium do radzenia sobie z jaźnią, ego i jego niepokojem, co jest ważnym projektem duchowym”. Pustynia jest poligonem, miejscem, w którym można znaleźć Boga pośród zła, pokus, rozterek, a także miejscem, w którym można nauczyć się bycia niezależnym od innych, od ich pochwał i nagan, i bycia szczęśliwym z tego powodu.

Kluczowa jest dyskusja następująca: empiryzm, utylitaryzm broni potrzeby maksymalizacji przyjemności i minimalizacji bólu; subiektywny idealizm całkowicie ignoruje rzeczywistość cierpienia. Realizm nadaje cierpieniu zupełnie inną perspektywę, jako części procesu przemiany w liderów społecznych, która jest całkowicie nieobecna zarówno w empiryzmie, jak i subiektywnym idealizmie.

John Main³⁶ i Laurence Freeman podkreślają transformacyjną moc medytacji, która ma miejsce w codziennym życiu i buduje społeczne przywództwo. Medytacja pomaga nam wyjść poza nasz egocentryzm, zbudować umysł etyczny, osiągnąć poziom lidera osobistego i społecznego: mantra jest jak igła kompasu, zawsze skierowana we właściwym kierunku. Peter Ng³⁷, uczeń Johna Maina, pokazuje, jak medytacja oddziałuje na siedem wymiarów bycia liderem: „1) Wola bycia przywódcą, jak wewnętrzna energia, źródło zaangażowania całej osoby w świat, podejmowanie przywództwa, troska o innych, osobista uczciwość.

³⁵ P. Kreeft, *Making sense out of suffering*, Servant Books, Michigan, 1986, p. 24.

³⁶ L. Freeman, *Light Within: Meditation as Pure Prayer*, Hymns Ancient & Modern Ltd., 2008.

³⁷ P. Ng, *The contemplative executive. Leading from the Heart. John Main, the expanded vision*, Canterbury Press, Norwich, 2009.

2) Jasność umysłu, emocjonalna świadomość, osąd, emocjonalna kontrola, umiejętność upraszczania skomplikowanych spraw, znajdowania istotnych elementów, a co za tym idzie umiejętność ich komunikowania. 3) Umiejętność uczenia się, pokora, umiejętność uczenia się na podstawie doświadczenia, samowiedza, umiejętność przystosowania do zmian. 4) Umiejętność rozumienia podobnych osób, a także rozumienia i oddziaływania na innych, bycia częścią różnych organizacji, kierowania nimi, bycia podmiotem rozwoju i zmiany. 5) Zasoby energii dla jej przekazywania i otrzymywania, dla mądrego zarządzania energią. 6) Pokora. 7) Autentyczność, szczerść, wierność sobie, akceptacja swoich mocnych i słabych stron, bycie solidnym przyjacielem i dobrym słuchaczem, zwracanie uwagi na innych, pomaganie innym w radzeniu sobie z konfliktami i obawami³⁸.

Główną cechą lidera społecznego jest posiadanie wizji, strategii i środków do realizacji celów; może się to wiązać z kosztem, poświęceniem, które każda osoba musi podjąć, co wymaga zrozumienia roli pustyni jako części większego planu, jako centralnej części ludzkiego szczęścia, porządku społecznego, społecznego przywództwa.

Realizm promuje tworzenie i transformację społeczności w społecznego lidera

Empyryzm sprzyja indywidualizmowi, a subiektywny idealizm kolektywizmowi, natomiast realizm promuje tworzenie wspólnot, broniąc ludzkiej zdolności do poznania wspólnej prawdy, dzieląc się wspólną wiedzę, akceptując odmienne poglądy, celebrując różnorodność, promując dialog, ułatwiając integrację i interakcję, dzieląc się wizję, kontemplując wspólne dobro, piękno, miłość, dzieląc się te same pasje, będąc w relacji z tym samym Bogiem, dzieląc się wartości, promując wspólną refleksję, medytację, intuicję, duchowość, symbole, metafory, hermeneutykę, analogie, uczucia, emocje, empatię.

Realizm leczy jednostki, pomaga każdej osobie działać z wolnością, z emocjonalnym zdrowiem, dbając o relacje międzyludzkie lub,

³⁸ Tamże.

jak twierdzi Susan Muto³⁹, wzywając do podróży, która prowadzi do dojrzałości, równowagi, intymności, rozrodczości, utrzymania bez posiadania, kochania bez kontrolowania, z pokorą, wyrozumiałością i bezstronnością.

Realizm promuje humanizm, fundament budowli społecznej, co fenomenologowie podsumowali w sposób następujący: Husserl: świadomość, duchowość, rozeznanie; Von Hildebrand⁴⁰, Stein⁴¹: serce, empatia, relacje, wartości; Levinas⁴²: ludzka twarz, integracja człowieka; Wojtyła⁴³: wartość osoby; Heidegger⁴⁴: czas, intuicja, podróż, osobista ekspresja, dialog; Gadamer⁴⁵, Merleau-Ponty⁴⁶: komunikacja, słowa, symbole, wyobrażenia, znaczenie; Hannah Arendt⁴⁷: totalitaryzm jako logiczny rezultat odizolowanych istot ludzkich, fenomenologia jako integrator i dawca pokoju; Martin Buber⁴⁸: „Ja-Ty” jako spotkanie dwóch osób, dwóch podmiotów, które ubogacają się wzajemnie ludzkim doświadczeniem.

Biblia podkreśla wartość wspólnoty i to, w jaki sposób chrześcijańska Trójca promuje społeczne przywództwo. Trójca jako wspólnota równych sobie podmiotów charakteryzuje się relacyjnością i wzajemnością, równością w godności i we wzajemnej miłości, życiu, uczestnictwie, gościnności, poszanowaniu i ochronie różnorodności i jedności.

Guardini⁴⁹ podkreśla centralną i zasadniczą rolę Kościoła w budowaniu żywej wspólnoty, do czego każdy z nas przyczynia się własnym

³⁹ S. Muto, *Late Have I Loved Thee: The Recovery of Intimacy*, Crossroad Publishing Company, 1995.

⁴⁰ D. Von Hildebrand, *The Nature of Love*. St. Augustine's Press, 2010.

⁴¹ E. Stein, *On the Problem of Empathy*. ICS Publications, 1989.

⁴² E. Levinas, *Beyond the Verse: Talmudic Readings and Lectures*.

⁴³ K. Wojtyła, *The Acting Person. Analecta Husserliana*. Reidel, 1979.

⁴⁴ M. Heidegger, *Being and Time*, 1927.

⁴⁵ H.-G. Gadamer, *Philosophical Hermeneutics*. University of California Press, 2008.

⁴⁶ M. Merleau-Ponty, *Phenomenology of Perception*. Routledge, 2002.

⁴⁷ H. Arendt, *The Human Condition*, 1958.

⁴⁸ M. Buber, *Ich und Du (I and Thou)*, 1923.

⁴⁹ R. Guardini, *The Church and the Catholic*. Translated by Ada Lane, Sheed & Ward Inc., New York, 1935, p. 39.

życiem, kreatywnością, energią życiową, autentycznym braterstwem, pasją do wspólnoty, świadomością współzależności, solidarnością. Prowadząc każdą osobę do harmonii i doskonałości, Kościół jako wspólnota i jako jednostki, jest potrzebny do pełnej realizacji Królestwa Bożego i współzależności między jednostką i wspólnotą, między samoświadomością i poczuciem organicznego życia.

Tworzenie i przekształcanie wspólnoty jest kluczowym elementem społecznego przywództwa: wspólnoty zapewniają wsparcie organizacyjne, którego wymagają liderzy, nie tylko wsparcie w zakresie organizacji wewnętrznej, lecz również w zakresie tworzenia sieci między organizacjami.

Realizm daje rozeznanie liderom społecznym

Subiektywny idealizm proponuje paradygmat definiowania tego, co prawdziwe, oparty na niekończącym się krytycznym myśleniu, na aktywności intelektualnej. Stał się on częścią współczesnej kultury: krytyczne myślenie jest rdzeniem współczesnych nauk.

Realizm wzbogaca podejście następujące: postrzegamy różne zjawiska, polegamy na różnorodności spostrzeżeń, refleksji, medytacji, intuicji, duchowości, symboli, metafor, hermeneutyki, analogii, uczuć, emocji, empatii, które powstają w naszej interakcji z sobą, z innym, i z Bogiem, a wszystko po to, by ostatecznie osądzić wartość tych spostrzeżeń, by zdecydować o ich prawdziwości. Rozeznanie dotyczy całej osoby i społeczności.

Kees Waaijman⁵⁰ proponuje całościową analizę rozeznania opartą na poglądach Jana Kasjana. Opiera się ona na metaforze kupca, rozpatrującego prawdziwość złotej monety: 1) Czy jest to naprawdę złoto: o jaką wartość chodzi nam w naszych decyzjach; 2) Moneta jest prawdziwa, czy też fałszywa: wiarygodność źródła informacji; 3) Czy producent jest wykwalifikowany: jego wartość moralna i uczciwość, porównanie z ludźmi mądrymi, szanowanymi pismami, szanowanymi

⁵⁰ K. Waaijman, *Espiritualidad. Formas, fundamentos y métodos*, Ediciones Sígueme, 2011.

wspólnotami; 4) Czy moneta ma odpowiednią wagę: test końcowy, badanie, próba.

Ignacy Loyola⁵¹ był pionierem rozeznawania: zaproponował swoje zasady rozeznawania i tego, w jaki sposób nasze decyzje prowadzą nas do pocieszenia lub przygnębienia; są to „poruszenia duszy, myśli, wyobrażeń, emocji, skłonności, pragnień, uczuć, wstrętów i powabów”⁵².

Beatrice Bruteau⁵³ wyjaśnia, w jaki sposób medytacja prowadzi do rozeznania, zmuszając duszę do przeżycia różnych ustrojów społecznych, od opartego na sile do ugruntowanego na wzajemnej przyjemności, zamiast modelu pan/sługa, zamiast rywalizacji, zamiast dbania o własne interesy, bardziej interesuje się drogą przyjaciela, przyjaźnią, współpracą i demokracją.

David Lonsdale⁵⁴ wyjaśnia, że „rozeznanie ma związek z naszą najgłębszą postawą, aspiracjami, wartościami i relacjami, wyprowadzając je na powierzchnię po to, aby to one nadały kształt i kierunek naszym wyborom”. Lonsdale stwierdza, czym zasadniczo jest rozeznanie: jest to „umiejętność formowania i kierowania własnym życiem przez słowo Boże”. Lonsdale idzie dalej i zwraca uwagę na to, że rozeznanie jest życiem w relacji z Bogiem, i że relacja ta kształtuje nasze wartości i generuje proces rozeznawania.

Patricia O’Connell Killen i John DeBeer⁵⁵ stwierdzają, że: „Wcześniej czy później życie stawia nas w sytuacji, która rodzi pytania o sens, cel i wartość naszego życia; bycie wiernym wymaga bycia otwartym na obecność Boga w naszym doświadczeniu i w naszym chrześcijańskim dziedzictwie. Potrzebujemy uzdrowienia, które oferuje ewangelia”.

⁵¹ Ignatius Loyola, *Rules for Discernment*. Spiritual Exercises.

⁵² <http://www.ignatianspirituality.com/making-good-decisions/discernment-of-spirits>

⁵³ B. Bruteau, *Personal Transformation and a New Creation*. University of Notre Dame Press, 2001.

⁵⁴ D. Lonsdale, *Listening to the Music of the Spirit: The Art of Discernment*. Ave Maria, 1993.

⁵⁵ P. O’Connell Killen and J. DeBeer, *The art of theological reflection*. Crossroad Publishing, U.S., 1994.

Wnioski i wkład w myślenie nowożytnie

Zrozumienie wyższości realizmu nad empiryzmem i subiektywnym idealizmem ma krytyczne konsekwencje dla współczesnego myślenia.

Powyższe rozważania przedstawiły rolę realizmu, promującego liderów społecznych, w budowaniu lepszego życia i lepszego świata. Realizm poprawia zdolność percepcji, rozwijając wartości, integrując osoby i wspólnoty, integrując je z bytem naczelnym, generując procesy osobistego i wspólnotowego uzdrawiania i transformacji, promując lepszy świat, oparty na byciu liderem przez każdy działający podmiot. Realizm i duchowość zapewniają cierpiącym ludziom mądrość i siłę. Cierpienie jest rzeczywistością, której doświadczają jednostki i społeczności w ramach procesu transformacji w kierunku przywództwa społecznego. Realizm wprowadza też rozeznanie jako kryterium budowania wiedzy, bogatsze niż krytyczne myślenie proponowane przez subiektywny idealizm.

Thum. ks. dr Paweł Tarasiewicz

How Realism Fosters the Transformation of the Society Towards Social Leadership

Summary

This paper provides a conceptual explanation to a previous paper that I wrote, which demonstrates that a realist epistemology generates better social outcomes than empiricist and subjective idealist epistemologies. Realism promotes social leadership by transforming each individual, enriching personal wisdom, fostering individual and community values, promoting communities, based on discernment. This paper presents the role of realism, promoting social leadership, to build better lives and a better world. Realism improves the capacity of perception, developing values, integrating the persons and communities, integrating them with the superior being, generating processes of personal and community healing and transformation, promoting a better world, based on the social leadership of

each agent. Realism and spirituality provide wisdom and strength to suffering people. Suffering is a reality that individuals and communities experience, as part of transformation process towards social leadership. Realism introduces the role of discernment as a richer criteria to build knowledge than the critical thinking proposed by subjective idealism.

Key words: realism, metaphysics, social leadership, critical thinking, idealism